

Wobec powyższego wszystkie wcześniej wskazane przepisy nie odnoszą się do obywateli Ukrainy, którzy przekroczyli granicę polską co najmniej w dniu 24 lutego 2022 r. lub później.

Ich sytuację prawną można by porównać do sytuacji cudzoziemca, który uzyskuje legalizację pobytu w drodze decyzji administracyjnej i na tej podstawie zostaje mu wydana karta pobytu na podstawie ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U.2021.2354 t.j.). W przypadku obywateli Ukrainy ta akcja legalizacyjna przybrała charakter zbiorowy przy przyjęciu, że każdemu z przybyłych groziła utrata życia lub zdrowia, a legalizacja ta nastąpiła nie w drodze indywidualnego aktu administracyjnego lecz aktu ustawowego na zasadzie *lex specialis derogat legi generali*.

Reasumując, w sensie prawnym, obywatele Ukrainy, przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od dnia 24 lutego 2022 r., nie są ani uchodźcami, ani przesiedleńcami ani nawet wysiedleńcami lecz są cudzoziemcami, posiadającymi prawo legalnego pobytu w Polsce na szczególnych warunkach w związku z konfliktem zbrojnym.

PODSUMOWANIE

Nawiązując do przykładu osoby, opisanej na początku mojego wystąpienia, trzeba stwierdzić, że wszelkie wypowiedzi, właściwie szkalujące obywateli Ukrainy, uciekających przed wojną, a także sugerujących jakiś spisek przeciwko państwu polskiemu są absolutnie nieuprawnione. Łatwo, jak widać, popaść w obłąd, wywołany propagandą i szczególnymi cechami osobowości osób, rozgłaszających te opinie.

УДК 342.7:341.231.14

Krystyna Ziółkowska
doktor nauk prawnych, Wydział Prawa
i Administracji Uniwersytetu
Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Polska

OCHRONA WOLNOSCI I GODNOSCI CZLOWIEKA W WARUNKACH KONFLIKTU ZBROJNEGO

Zagadnienie godności człowieka współcześnie stanowi część wieloaspektowej problematyki, którą można rozpatrywać w różnych kategoriach filozoficznych, nauka prawniczych, socjologicznych czy psychologicznych godność jest wartością wrodzoną, której nie można stracić, w przeciwieństwie do koncepcji ujmującej godność jako nabywaną i utracaną [1 s. 14]. Każdy człowiek bez względu na wiek,

status materialny, społeczny czy wyznane posiada godność osobową. Godność osobowa przysługująca każdemu człowiekowi zobowiązuje samego człowieka i społeczeństwo w którym żyje do okazania jej szacunku we wszystkich wymiarach [2, s.46]. Słowo „godność” określa sytuację, w której dana osoba zachowała się spokojnie i z rozważą w trudnych okolicznościach albo ma określone przymioty pozwalające jej coś osiągnąć, otrzymać lub zdobyć [12, s. 156]. Godność uznaje się za najważniejszą, ze względu na to, że stanowi źródło i fundament wszelkich praw i wolności jednostki. W starożytności Sokrates i Arystoteles utożsamiali ją z różnorodnością charakterów ludzkich i pozycji człowieka w społeczeństwie. Według nich suma wartości: rozum, moralność, etyka postępowania, reputacja, szacunek, jakim otaczano konkretnego obywatela, decydowały o tym, czy można było uznać go za godnego i wolnego. Tak skonstruowana teoria pozwalała na istnienie instytucji niewolnictwa. Z kolei Herodot i Heraklit nie zgadzali się z takim pojmowaniem godności i przypisywali ją każdemu człowiekowi, ze względu na jego wyjątkowe miejsce w kosmosie. Godności przyznali oni przyrodzony i niezbywalny charakter. Tym samym nikt nie mógł pozbawić godności człowieka. Ten pogląd przeważał i stał się fundamentalną zasadą wszelkich kodeksów etycznych oraz ustawodawstwa międzynarodowego i państwowego [3, s. 66]. Filozofia chrześcijańska godność człowieka legitymizuje działaniem Boga, który stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo. Tak pojmowany człowiek jest jednością cielesną i duchową, albowiem „cały człowiek jest powołany do godnego, moralnego życia w przyjaźni z Bogiem i ludźmi”[11]. Do koncepcji ludzkiej godności odwoływano się w umowach międzynarodowych - został zapoczątkowany po drugiej wojnie światowej, gdy w preambule do Karty Narodów Zjednoczonych z 26 czerwca 1945 r. zadeklarowano konieczność przywrócenia wiary „w podstawowe prawa człowieka, w godność i wartość człowieka” [4]. Następnie w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, w art. 1 wprost wskazano, że: „Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw” [5]. Godność człowieka na poziomie krajowym zostało wyrażone w treści art. 30 Konstytucji w rozdziale II „Wolność, prawa i obowiązki człowieka i obywatela” wskazano, że: „przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych” [6]. Godność człowieka, o której mowa w art. 30 Konstytucji, ma dwoistą naturę, jest i wartością konstytucyjną, i prawem, czyli występuje jako fundament porządku prawnego i jako prawo, które jest nienaruszalne. Jest jednym i drugim. Jako norma prawna znajduje się w prawie. Taka dwoistość godności człowieka z art. 30 nie jest wadą trybunalskiego rozważania, nie jest też niespójnością orzecznictwa — wynika z wyrażenia godności człowieka w art. 30 Konstytucji [13, s. 21]. Natomiast preambuły Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych [7] oraz Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych [8],

wskazują, że przyrodzona godność oraz równe i niezbywalne prawa wszystkich członków wspólnoty ludzkiej stanowią podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie.

W literaturze przedmiotu wyróżnia się również cechy godności, którymi są: przyrodzony charakter, niezbywalność oraz nienaruszalność. Przyrodzony charakter godności oznacza, iż jest ona naturalną właściwością każdego człowieka. Nie wymaga podejmowania przez jednostkę żadnych działań w celu jej nabycia lub zachowania. Co więcej przysługuje każdemu człowiekowi w takim samym stopniu i niezależnie od jego cech [9, s.120]. Natomiast niezbywalność godności polega tym, iż nic ani nikt nie może człowieka jej całkowicie albo częściowo pozbawić. Także żaden człowiek nie może w sposób trwały doprowadzić do wyzbycia się godności, a zgoda na jej naruszenie może być uznana przez ustawodawcę lub inne organy państwa za nieskuteczną [9, s. 120]. Natomiast cecha nienaruszalności dotyczy przede wszystkim jej poszanowania, zaś ochrona jej jest obowiązkiem władz publicznych. Przede wszystkim regulacje prawne, które mają na celu poniżyć człowieka lub wykluczyć, są niedozwolone [9, s. 121]. Stanowienie zaś regulacji dyskryminujących jakąś grupę osób czy niedopuszczalne różnicowanie sytuacji prawnej adresatów w procesie stosowania prawa może skutkować naruszeniem godności [10].

Na początku prawa człowieka pojmowano głównie jako klasyczne negatywne wolności, koncentrujące się na ograniczeniu ingerencji państwa w sprawy jednostki. Wraz z rozwojem idei praw człowieka zwiększało się postrzeganie jednostki przez pryzmat jej praw do czegoś (wolność pozytywna). Uwypuklona została kreatywna rola człowieka jako podmiotu zdolnego kształtować swoje życie i wpływać na rzeczywistość [14, s. 15]. Wolność jest wartością autonomiczną, sprowadzającą się do możliwości niezależnego podejmowania decyzji i ich realizacji. W najbardziej podstawowym ujęciu stanowi syntezę: wolności negatywnej, czyli wolności od – przeciwstawiającej się nadmiernej zależności od zbiorowości, państwa, innych osób, oraz wolności pozytywnej, czyli wolności do – realizowanej poprzez aktywność jednostek. Ujęcie normatywne uwzględnia te dwie kategorie wolności [14, s. 15]. Wolność człowieka, czyli możliwość swobodnego decydowania zainteresowanej osoby, podlega ochronie prawnej. Oznacza to, że swoboda to stan, który ma być chroniony prawem, co jest zadaniem władz publicznych. Ustawodawca jest zobligowany w tej materii do ustanowienia regulacji, które będą zapobiegać naruszeniom wolności oraz stworzą sankcje na wypadek naruszenia wolności i pozwolą przywrócić stan zgodny z prawem [15, s. 206].

Zasady humanitaryzmu i rycerskości są widoczne we wszystkich normach z zakresu ochrony człowieka przed skutkami konfliktów zbrojnych, stanowią ich istotę i są jednocześnie podstawą, na której została zbudowana ochrona ludności cywilnej. Wprost wynika z nich nakaz ochrony ludności cywilnej pozostającej we władzy stron

konfliktu [16, s. 24]. Nakaz ten został potwierdzony w deklaracjach oraz traktatach międzynarodowych z dziedziny prawa wojennego, m. in. deklarację petersburską z 1868 r., Regulamin praw i zwyczajów wojny lądowej (regulamin haski) z 1907 r., IV konwencję genewską z 1949 r., I Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 1977 r. Obejmuje on zakaz atakowania ludności cywilnej (w tym zakaz atakowania bez rozróżnienia na kombatantów i niekombatantów, przy czym obecność kombatantów pośród ludności cywilnej nie usprawiedliwia atakowania całej grupy) oraz nakaz objęcia opieką całej ludności cywilnej, która znajdzie się we władzy strony konfliktu, bez dyskryminacji narodowej lub jakiegokolwiek innej. Strony konfliktu powinny dołożyć wszelkich starań i użyć wszystkich dostępnych środków, w celu odseparowania ludności cywilnej od działań zbrojnych. Niedopuszczalne jest celowe zwiększanie stopnia zagrożenia ludności, m.in. poprzez grupowanie jej w pobliżu celów wojskowych [16, s. 24-25].

BIBLIOGRAFIA

1. L. Antonowicz „Ochrona godności człowieka w prawie międzynarodowym” [w:] J. Mazurek „Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka”, Lublin 2001r., s. 14
2. A. Szostek „Wokół godności, prawdy i miłości . Rozważania etyczne.”, Lublin 1995r., s.46
3. J.J. Pawłowicz, „Godność człowieka fundamentem jego wolności”, УКРАЇНСЬКА ПОЛОНІСТИКА (UKRAIŃSKA POLONISTYKA) 9(2012), Żytomierski Państwowy Uniwersytet im. I. Franka, s. 66
4. Karta Narodów Zjednoczonych z dnia 26 czerwca 1945 r., Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości i Porozumienie ustanawiające Komisję Przygotowawczą Narodów Zjednoczonych, San Francisco, 26.06.1945r. (Dz. U. z1947r., Nr 23, poz. 90 ze zm.)
5. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Paryż, 10 grudnia 1948r., (<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1949.html>)
6. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997r. (Dz. U. Nr 78, poz. 4 zm.)
7. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1997r. Nr 38, poz. 167)
8. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1997r. Nr 38, poz. 169)
9. A. Krzywoń, „Godność człowieka, prawna ochrona życia, zakaz maltretowania”, (w:) W. Brzozowski, A. Krzywoń, M. Wiącek (red.), „Prawa Człowieka”, Warszawa 2019, s. 120
10. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 lipca 2011r., P 14/10

11. S. Kamiński, Antropologia filozoficzna, <http://www.ptta.pl/pef/pdf/a/antropologia.pdf>, s. 1 (dostęp: 10.04.2022)
12. M. Zieliński, „Regulacja godności we współczesnych konstytucjach”, (w:) Prawa człowieka, idea, instytucje, krytyka, red. M. Sadowski, P. Szymaniec, „Studia Erasmiانا Wratislaviensis”, Wrocław 2010, s. 156.
13. M. Granat, Godność człowieka z art. 30 Konstytucji RP jako wartość i jako norma prawna, „Państwo i Prawo” 2014, z. 8, s. 21
14. M. Augustyniak, „Pojęcie, istota oraz geneza wolności i praw człowieka”, (w:) M. Chmaj (red.) „Wolności i Prawa Człowieka w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”, Warszawa 2016, s. 15.
15. K. Wojtyczek, „Ochrona godności człowieka, wolności i równości przy pomocy skargi konstytucyjnej w polskim systemie prawnym”, [w:] K. Complak (red.), „Godność człowieka jako kategoria prawa”, Wrocław 2001, s. 206.
16. [16] J. Dobrowolska-Polak, „Ludzie w cieniu wojny. Ludność cywilna podczas współczesnych konfliktów zbrojonych, Poznań 2011, s. 24.